

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

INFORMATION ENSURING THE SECURE ACTIVITIES OF COMMERCIAL ENTERPRISES: THEORETICAL BASICS

Поточна складна ситуація для українських підприємств, зокрема і торговельних, обумовлена наслідками раніше домінуючого COVID-19 та актуальними сьогодні військовими діями. Швидка зміна середовища функціонування обумовлює важливість удосконалення безпекової діяльності в масштабах кожного підприємства. Результативність дій суб'єктів безпеки визначається здатністю зменшити рівень невизначеності, що потребує особливої уваги до питань організації інформаційного забезпечення. Раніше домінуюча політика, що полягала в аналізі в основному внутрішньої інформації для визначення поточного рівня безпеки та встановлення основних загроз із подальшим розроблення заходів стосовно їх ліквідації, виявилася недостатньо ефективною при вагомому впливі зовнішніх факторів. Наголошено, що особливо складна ситуація склалася для торговельних підприємств через різноспрямованість в поведінці споживачів та постачальників. На основі з'ясування змісту пов'язаних між собою понять «інформація» та «інформаційне забезпечення» розглянуто умови задоволення інформаційних потреб суб'єктів безпеки. Обґрунтовано засади приведення наповнення інформаційного середовища функціонування підприємства до потреб суб'єктів безпеки через встановлення фільтрів та відокремлення інформаційного шуму. Визначено сутнісні характеристики інформаційного забезпечення безпекової діяльності торговельного підприємства.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, безпекова діяльність, торговельне підприємство, суб'єкт безпеки.

The current difficult situation for Ukrainian enterprises, in particular trade ones, is due to the consequences of the previously dominant COVID-19 and current military operations. The rapid change in the operating environment determines the importance of improving security activities at the scale of every enterprise. The effectiveness of actions of security subjects is determined by the ability to reduce the level of uncertainty, which requires special attention to the issues of information support organization. The previously dominant policy, which consisted in analyzing mainly internal information to determine the current level of security and establish the main threats, followed by the development of measures to eliminate them, turned out to be insufficiently effective in the face of a significant impact of external factors. The purpose of the research was defined as clarifying the content of the concepts «information» and «information support» with further consideration of the principles of improving the information support of security activities of trade enterprises. In order to create a basis for improving the information provision of the security activities of trade enterprises, the following methods were applied: induction and deduction, comparison and systematization – in the study of the essential characteristics of the terms «information» and «information provision»; synthesis and analysis – for the formation of provisions in the interpretation of «valuable» information and «informational noise»; morphological analysis – to determine the essential characteristics of information support for security activities of a trading enterprise; graphic – for visual representation of theoretical and methodical material; abstract-logical – for theoretical generalizations and research conclusions. Based on the clarification of the content of the interrelated concepts «information» and «information provision», the conditions for meeting the information needs of security subjects were considered. The principles of bringing the content of the information environment of the enterprise to the needs of security subjects through the installation of filters and separation of information noise are substantiated. It is proposed to understand the information provision of security activities as a system, the components of which are information resources, technologies, tools and software, which is oriented towards obtaining, summarizing, processing, addressing and storing information, which, meeting the information needs of security subjects, determines the nature and the dynamics of changes in relation to internal processes and the environment of the enterprise's functioning, which serves as the basis for making and implementing management decisions. The essential characteristics of information support for security activities of a trade enterprise have been determined.

Key words: information, information support, security activity, trade enterprise, security subject.

УДК 658:65.012.8:339

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-15>

Мельник С.І.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів та обліку,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Равлінко З.П.

к.ю.н., доцент, докторант,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Дуфенюк О.М.

к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Stepan Menlyk

Lviv State University of Internal Affairs

Ravlinko Zoryana

Lviv State University of Internal Affairs

Dufeniuk Oksana

Lviv State University of Internal Affairs

Постановка проблеми. В межах кількох останніх років, під тиском COVID-19 та військових дій, представники бізнесу були змушені змінити свою позицію щодо існуючих підходів у формуванні інформаційної основи прийняття кожного управлінського рішення. Хибне домінування в інформаційному забезпеченні даних щодо внутрішнього середовища обмежило менеджмент в розумінні суті швидкого перебігу подій, а відтак позбавило можливості реагування для зменшення втрат та використання нових можливостей. Особливо складна ситуація склалася на торговельних підприємствах, де активність споживачів, посередників,

постачальників виробників характеризувалася різноспрямованістю. З'ясовані аспекти актуалізують необхідність перегляду теоретичних основ організації інформаційного забезпечення безпекової діяльності торговельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інформаційного забезпечення перебувала в полі зору таких науковців як І. Босак [1], Н. Георгіаді [7], М. Денисенко [2], В. Іванова [4], Є. Кириченко [6], І. Колос [2], О. Кузьмін [7], П. Мартинюк [8], В. Ортинський [3], Є. Палига [1], Т. Писаренко [5], Н. Федорчук [8], Н. Шпак [11] та інші. В публікаціях названих та інших науковців

визначено та здійснено спроби теоретично розглянути можливі варіанти практичної організації інформаційного забезпечення управління підприємством.

Метою дослідження є уточнення змісту понять «інформація» та «інформаційне забезпечення» з подальшим розглядом засад покращення інформаційного забезпечення безпекової діяльності торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Невизначеність, як об'єктивна обставина, суттєво впливає на діяльність торговельних підприємств, зокрема в сучасних умовах військових дій при високій хаотичності змін в національній економіці. Зменшення рівня невизначеності до прийнятого рівня можливе через створення інформаційного підґрунтя процесу розроблення, прийняття і реалізації управлінського рішення. Відтак деталізуємо сутність терміну «інформація». В дослідженнях безпекової школи ЛДУВС [3, с. 15] вказується, що одне з перших згадувань терміну «інформація» датується 1387 р., хоча широке застосування відбулося лише з середини XVI ст. Сьогодні спостерігається зростання значення й ваги інформації стосовно кожного індивідуума як для пізнання світу, так і самовдосконалення на основі розвитку індивідуального людського капіталу. Розуміння ж самого зазначеного поняття стало ємними, важким для осягнення, але із застосуванням на інтуїтивному рівні. Відтак за основу пропонується взяти те визначення, що міститься в нормативній базі, зокрема в Законі України «Про інформацію», де його тлумачать як «...будь-які відомості, та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [9]. Певна відмінність простежується в Цивільному кодексі [10], де вказується, що йдеться про відомості не лише ті, що можуть бути зафіксовані, а загалом публічно оголошені і стосуються будь-якої сфери людської діяльності. На прикладі цього аспекту можна вказати, що для безпекової діяльності є необхідною не уся інформація, оскільки її надто багато, а лише окрема її частина, що стосується суб'єктів та об'єктів безпеки у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Відтак вірними можна вважати твердження Т. Писаренко та її співавторів, що інформацією є «...певне повідомлення, яке має цінність, значущість для суб'єкта» [5, с. 50]. Тобто, повинна мати місце процедура відбору з усього існуючого об'єму певної незначної частини, яка буде відповідати раніше встановленим критеріям. П. Мартинюк доводить, що інформацією потрібно вважати лише частину відомих даних, що попередньо пройшла через «...синтаксичний, семантичний та прагматичний фільтри» [8, с. 19]. У свою чергу Є. Кириленко встановлює критерії для такої «цінної» інформації, тобто вважаючи, що вона повинна відповідати таким вимогам

як «...конкретність, вимірність, точність, актуальність, своєчасність, доречність, відповідальність та зрозумілість» [6, с. 18]. Якщо одна частина даних є «цінною» для управління, то іншу можна вважати «інформаційним шумом». Н. Шпак доводить, що такі шуми «...за своєю природою однакові з вірною інформацією, проте змістовно пусті» [11, с. 309]. Тобто можна дійти висновку, що інформаційний простір заповнений даними, повідомленнями, відомостями, серед яких лише частина необхідна в певний момент часу для організації й здійснення керуючого впливу. Система інформаційного забезпечення безпекової діяльності повинна бути орієнтованою на виділення «цінної» інформації, відкидаючи «інформаційний шум» на основі раніше створених фільтрів, при цьому адресно задовольняючи інформаційний інтерес тими даними, що відповідають певним критеріям. Відсутність та/або неефективність функціонування такої системи призводить до невідповідності інформаційних потреб наявним інформаційним ресурсам із збільшенням ризику через значну невизначеність та додатковим ресурсним затратам на опрацювання інформаційного шуму, що гальмує своєчасність прийняття необхідного управлінського рішення.

Здійснене узагальнення дало змогу дійти висновку, що сьогодні поміж економістів поширені доволі відмінні погляди стосовно інформаційного забезпечення. Нами було виділено ряд підходів, які відмінні рівнем складності інформаційного забезпечення як системи. Тобто, у відповідності до першого підходу йдеться лише про інформаційні ресурси, які придатні для певних цілей. Такі аспекти наявні у визначенні авторства І. Босак та Є. Палиги, де інформаційне забезпечення подається як «...наявність інформації, необхідної для управління економічними процесами, що міститься у базах даних інформаційних систем» [1, с. 194]. Такий ракурс вказує лише на наявність інформації, але не конкретизує як самого процесу її отримання, так і цільового призначення у використанні. Зазначені прогалини частково заповнені у публікації В. Іванової, де досліджуване поняття представлено як «...процес створення та постачання інформації, доступу до неї та як інформаційне джерело, яке впливає на прийняття управлінського рішення» [4, с. 62]. Дискусійним можна вважати сприйняття інформаційного забезпечення як такого, що впливає на дієвість керуючого впливу, коли воно фактично створює фундамент та формує необхідний супровід й вказує на результати. О. Кузьмін наголошує на пріоритетній ролі інформаційного забезпечення через його подання як «...систему якісних і кількісних показників, що характеризують рівень задоволення суб'єктів управлінської діяльності» [7, с. 24]. Можна погодитися із тим, що цільове призначення інформаційного забезпечення визначається через надання

відповіді на інформаційні запити, але при цьому цікавими є структуризація й процес функціонування такої системи. Відповідь на такі уточнення знаходимо у статті М. Денисенка та І. Колоса, які, у відповідності до системного підходу, виділяють наступні складові інформаційного забезпечення: «...інформаційні ресурси, інформаційні технології, програмне забезпечення та технічні засоби» [2, с. 20]. Обмежуючи подальше цитування інших дослідників, нами проведено узагальнення із поданням власної позиції (рис. 1). Власна позиція враховує усі кращі моменти в розглянутих

вище та інших підходах стосовно інформаційного забезпечення, поруч з цим, таке поєднання дає цілісне бачення змісту досліджуваного поняття та створює необхідну основу для наступного формування засад побудови системи інформаційно-аналітичного забезпечення безпековою діяльністю підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи необхідно ще раз наголосити, що невизначеність, як об'єктивна обставина, суттєво впливає на діяльність торговельних підприємств, зокрема в сучасних умовах військових дій при

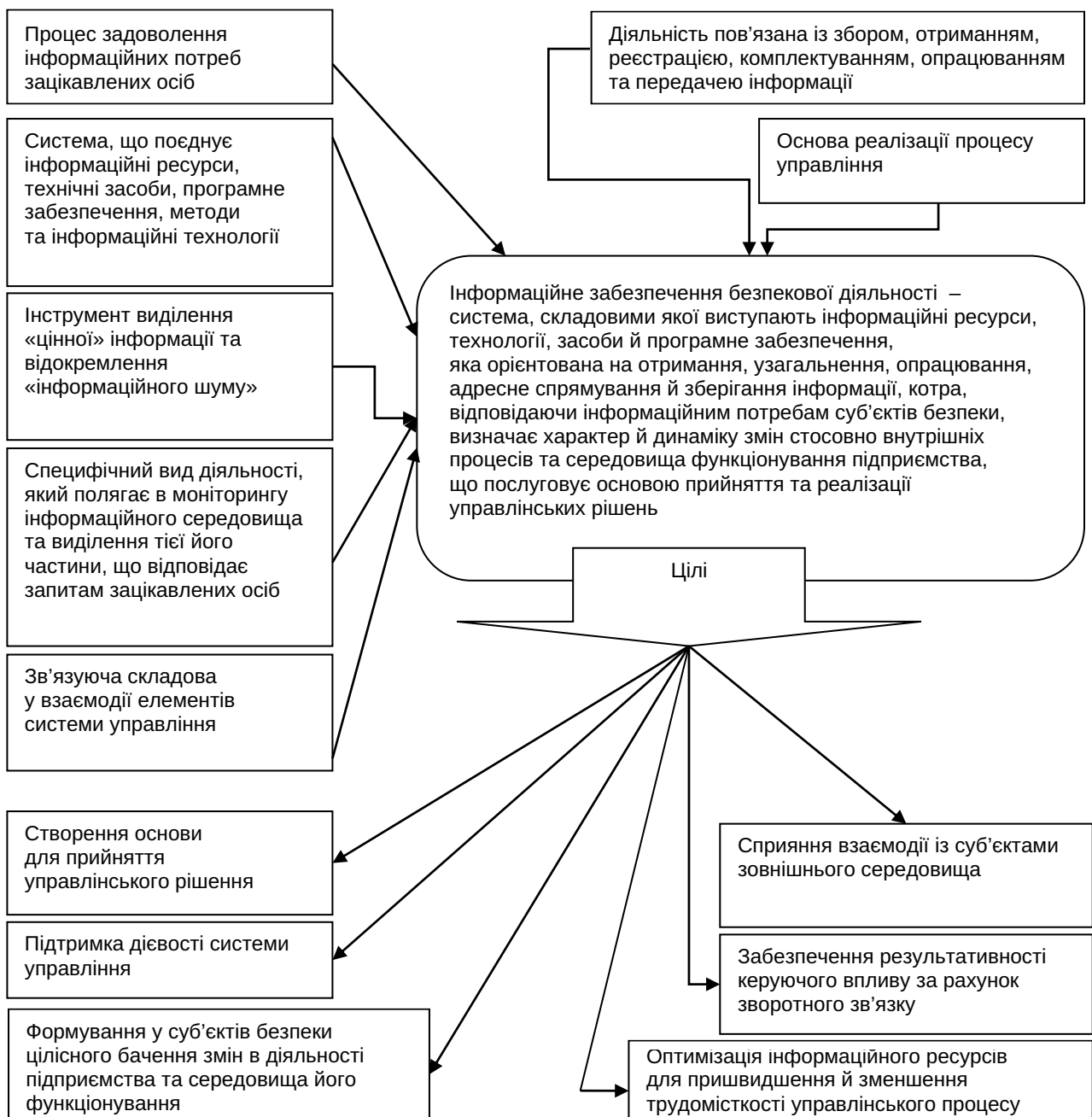

Рис. 1. Сутнісні характеристики інформаційного забезпечення безпекової діяльності торговельного підприємства

Джерело: сформовано автором

високої хаотичності змін в національній економіці. З'ясовані засади інформаційного забезпечення суб'єктів безпеки акцентують увагу на важливості запровадження етапності роботи із змістом інформаційного середовища, зокрема в частині відокремлення інформаційного шуму та застосування відповідних фільтрів для приведення інформації у відповідність до встановлених критеріїв. Зменшення ризиків в ході прийняття кожного управлінського рішення можливе на основі системності в ході інформаційного забезпечення шляхом побудови відповідної системи інформаційно-аналітичного забезпечення безпекової діяльності, що і визначає напрям подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Босак І.П., Палига Є.М. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект. *Регіональна економіка*. 2007. № 4. С. 193–195.
2. Денисенко М.П., Колос І.В. Інформаційне забезпечення ефективного управління підприємством. *Економіка та держава*. 2006. № 7. С. 19–24.
3. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський та ін. Київ : Правова єдність, 2009. 541 с.
4. Іванова В.В. Щодо формування системи інформаційного забезпечення розвитку економіки України. *Економіст*. 2008. № 4. С. 61–63.
5. Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку: світовий та вітчизняний досвід : монографія / Т.В. Писаренко та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2015. 239 с.
6. Кириченко Є. Теоретичні основи управлінського обліку. *Аудитор України*. 2006. № 15. С. 16–23.
7. Кузьмін О.Є., Георгіаді Н.Г. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства: монографія. Львів : Вид-во НУ «ЛП», 2006. 368 с.
8. Мартинюк П.М., Федорчук Н.А. Теорія системи та математичне моделювання. Рівне : НУВГП, 2010. 225 с.
9. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. № 2657-XII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 11.02.2024).
10. Цивільний кодекс України від 16.01.03 р. № 435-IV. URL: zakon.rada.gov.ua/go/435-15 (дата звернення: 11.02.2024).
11. Шпак Н.О. Сутність та складові інформаційного забезпечення систем управління підприємством. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.7. С. 307–316.

REFERENCES:

1. Bosak I.P., Palyha Ye.M. (2007) Informatsiine zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom: ekonomichnyi aspekt [Information support for enterprise management: economic aspect]. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy], no. 4, pp. 193–195.
2. Denysenko M.P., Kolos I.V. (2006) Informatsiine zabezpechennia efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Information support for effective enterprise management]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and the state], no. 7, pp. 19–24.
3. Ortynskij V.L. (2009) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, orghanizacij ta ustanov* [Economic security of enterprises, organizations and institutions]. Kyiv: Pravova jednistj. (in Ukrainian)
4. Ivanova V.V. (2008) Shchodo formuvannia systemy informatsiinoho zabezpechennia rozvytku ekonomiky Ukrainy [Regarding the formation of the system of information support for the development of the economy of Ukraine]. *Ekonomist* [Economist], no. 4, pp. 61–63.
5. Pysarenko T.V. (2015) *Informacijne zabezpechennja innovacijnogho rozvytku: svitovij ta vitchyznjanyj dosvid* [Information provision of innovative development: global and domestic experience]. Kyiv: UkrINTEI. (in Ukrainian)
6. Kyrychenko Ye. (2006) Teoretychni osnovy upravlinskoho obliku [Theoretical foundations of management accounting]. *Audytor Ukrainy* [Auditor of Ukraine], no. 15, pp. 16–23.
7. Kuzmin O.Ie., Heorhiadi N.H. (2006) *Formuvannia i vykorystannia informatsiinoi systemy upravlinnia ekonomichnym rozvytkom pidpriemstva* [Formation and use of the information system for managing the economic development of the enterprise]. Lviv: Vyd-vo NU «LP». (in Ukrainian)
8. Martyniuk P.M., Fedorchuk N.A. (2010) *Teoriia systemy ta matematyчне modeljuvannia* [System theory and mathematical modeling]. Rivne: NUVHP. (in Ukrainian)
9. Law of Ukraine about information № 2657-XII. (1992, October 02). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (accessed 11 February 2024).
10. The Civil Code of Ukraine. (2003, January 16). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (accessed 11 February 2024).
11. Shpak N.O. (2012) Sutnist ta skladovi informatsiinoho zabezpechennia system upravlinnia pidpriemstvom [The essence and components of information support of enterprise management systems]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific bulletin of NLTU of Ukraine], vol. 22.7, pp. 307–316.